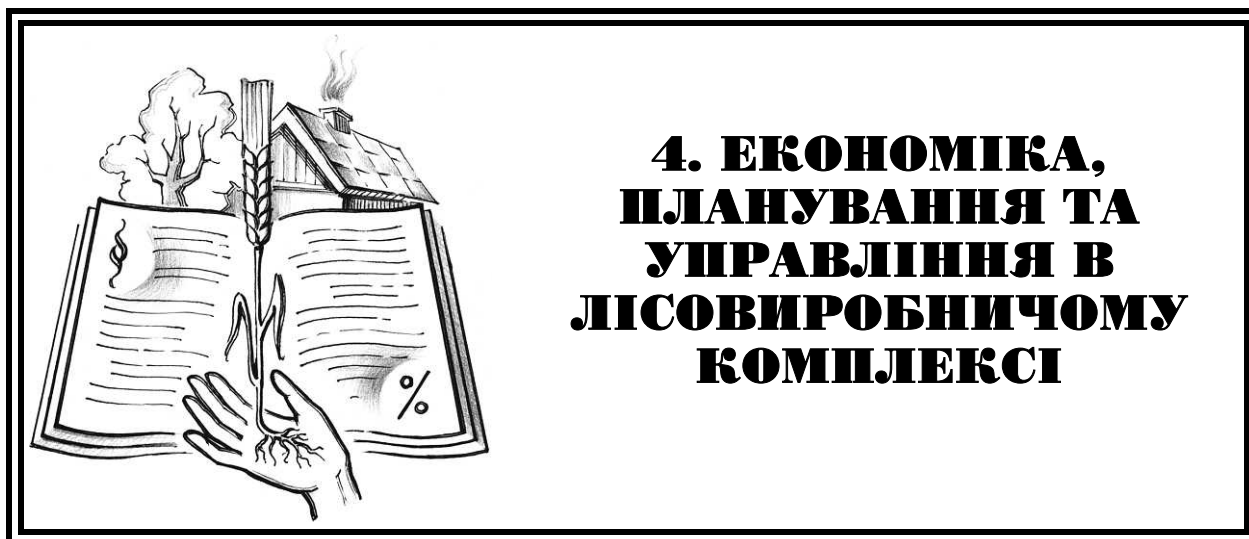

4. ЕКОНОМІКА, ПЛАНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ В ЛІСОВИРОБНИЧОМУ КОМПЛЕКСІ

УДК 330.342:338.911:330.151

Доц. Я.В. Кульчицький, канд. екон. наук –
НЛТУ України

СУЧАСНА ПАРАДИГМА ПРОГРЕСУ ЯК ФУНДАМЕНТ ПОРІВНЯННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Аналізуються методологічні проблеми дослідження еколого-економічних систем. Виявлено найважливіші складові сучасної теоретичної парадигми соціально-економічного прогресу, яка виступає фундаментом порівняння еколого-економічних систем.

Ключові слова: парадигма, складові сучасної парадигми прогресу, еколого-економічні системи, порівняння еколого-економічних систем.

Doc. Ya.V. Kul'chyts'kyj – NUFWT of Ukraine

Contemporary progress paradigm as foundation comparison of ecological-economic systems

In article analyse the methodological research problems of ecological-economic systems. Discovered major composing contemporary theoretical paradigm of socio-economic progress, which comes forward by comparison foundation of ecological-economic systems.

Keywords: paradigm, composing contemporary progress paradigm, ecological-economic systems, comparisons of ecological-economic systems.

Важливою методологічною проблемою сучасної економічної теорії є окреслення контурів, обґрунтування складових теоретичної парадигми соціально-економічного прогресу на порозі третього тисячоліття, в основі якої, на наш погляд, повинен лежати цивілізаційний підхід і яка, у свою чергу, виступає фундаментом порівняння сучасних еколого-економічних систем.

На нашу думку, парадигма прогресу включає низку складових, які вже сьогодні виявляються визначальними, субстанційними або стануть такими у ближчому майбутньому. Крім того, варто наголосити, що контури теоретичної парадигми соціально-економічного прогресу охоплюють цілий спектр параметрів, починаючи від переважно матеріальних і завершуючи духовними, гуманітарними.

Насамперед, необхідно зазначити, що сучасна парадигма прогресу передбачає розгляд еколого-економічної діяльності як глибоко усвідомленого і стратегічно прогнозованого суб'єкт-об'єктного відношення, що спрямоване на

забезпечення всіх життєво важливих потреб суспільства. Водночас акцент ставиться на інтелектуалізацію еколого-економічної діяльності, яка є домінантою сучасного економічного зростання [3, 4-7].

Особливо хочемо наголосити на тому, що фундаментом теоретичної парадигми прогресу на порозі третього тисячоліття є категорія "відповідальності". Відповідальність у широкому розумінні можна охарактеризувати як ставлення людини до суспільства, еколого-економічної системи і самої себе з точки зору виконання нею правових норм і морального обов'язку. Проблема відповідальності є питанням про реальну свободу людини. Усі дії людей, у т.ч. еколого-економічні, тісно переплетені між собою. Тому, як малесенький камінчик, необережно кинутий у горах, може викликати каменепад, так і безвідповідальний вчинок однієї людини, не кажучи вже про суспільство, може мати згубні, катастрофічні наслідки для природи, еколого-економічної системи і суспільства в цілому. Нині, на початку третього тисячоліття, категорія відповідальності повинна ґрунтуватися на онтологічному підході – відповідальності за буття взагалі. Адже, як свідчить досвід ХХ – початку ХХІ ст., дуже небагато еколого-економічних систем можуть повною мірою претендувати на відповідність цій важливій вимозі. У цьому контексті хочемо підкреслити, що економічний парадигмальний дискурс передбачає заміну імперативу "життя" імперативом "гідного життя". Водночас "евристика страху", у т.ч. еколого-економічного (починаючи від страху перед безробіттям, знеціненням грошей, забрудненням довкілля аж до неуспіхів на макрорівні, порушення екологічної рівноваги чи навіть екологічної катастрофи), повинна змінитися на "евристику впевненості та стабільності". Таким чином, цивілізаційний вектор сучасних еколого-економічних систем, а також парадигма прогресу містять ідею "відповідальної" економіки.

Такими вагомими складовими парадигми економічного і соціального прогресу у сучасних умовах є, на наш погляд, екологічна і ресурсозберігаюча. При цьому екологічна складова взаємопов'язана з поняттям відповідальності, відповідального суспільства та відповідальної економіки. Екологічна складова на практиці може виступати у формах екологічної відповідальності та екологічної безпеки. У цьому контексті доречно згадати відповідні ідеї видатних українських учених В. Вернадського і С. Подолинського про те, що людина і природа, космос творять одне ціле і проектування сталого економічного зростання немислиме поза увагою до екологічних проблем суспільства та еколого-економічної системи [1].

На порозі третього тисячоліття соціальні "зсуви" істотно змінюють умови економічного і загальносуспільного розвитку. Це означає, що парадигма соціально-економічного прогресу включає соціологічну складову. Справді, збагнути механізми трансформації еколого-економічних систем на тлі суспільного поступу неможливо без урахування соціокультурного контексту.

Зі сказаного вище логічно випливає, що парадигма прогресу містить також ціннісну складову. При цьому ми повністю поділяємо точку зору відомого сучасного ученого Б. Гаврилишина, що панівні цінності відіграють визначальну роль в архітектурі суспільного ладу. Тобто, фактично цінності зу-

мовлюють відповідний тип політичної та економічної системи [2, с. 12-15], від себе додамо, що й еколого-економічної також.

Теоретична парадигма економічного і соціального прогресу на порозі третього тисячоліття передбачає значний розвиток гуманізації економічних процесів, гуманізацію еколого-економічних систем. Ці процеси відбуваються як на місцевому, національному рівні, так і на планетарному. Очевидно, що поширення загальнолюдської системи цінностей, посилення соціальної спрямованості еколого-економічних систем у майбутньому сприятимуть утвердженню гуманізму в економічних відносинах.

Нарешті, теоретична парадигма соціально-економічного прогресу, яка є, як ми вище наголошували, методологічною основою порівняння еколого-економічних систем, характеризується органічною єдністю процесів глобалізації та регіоналізації, включаючи становлення та трансформацію національних еколого-економічних систем. У сучасних умовах інтернаціоналізація світової економіки виявляється у двох її основних напрямках – глобалізації та регіоналізації. Варто зазначити, що у розробці нових концепцій розвитку глобальної економіки беруть участь різні міжурядові та неурядові організації. Особливо активні у цьому напрямі Римський клуб, Міжнародний інститут прикладних досліджень у Відні, Паризька група, Асоціація сприяння ООН, Рада з вивчення людства, Інститут відкритого суспільства (фонд Дж.Сороса) та ін. Вивчення глобальних процесів економічного, демографічного, екологічного характеру призвело до усвідомлення необхідності розробки моделей світової економіки як єдиної системи. Ученими різних країн розроблено чимало моделей глобальної економіки, які пропонують варіанти вирішення світових проблем. Найбільш відомими у цьому напрямку є модель Римського клубу "Перебудова світового порядку", підготовлена Я. Тінбергеном, а також розробки Б. Гаврилишина, Д. Медоуза, Д. Форестера та низка інших. Вже у середині XX ст. перші глобалісти стверджували, що фундаментальні технологічні зміни ведуть людство до всесвітньої інтеграції й взаємозалежності. Вони запропонували принципи світового співтовариства, майбутньої світової держави, здатної керувати зростаючим рівнем взаємозалежності [9; 10]. Переважна більшість проектів гармонізації глобальної економіки ґрунтуються на центро-периферійній моделі, яка передбачає федеративний розвиток. Управління світовим порядком покладається на світовий уряд, якому доручається забезпечення добробуту й безпеки всього населення планети. Водночас зберігаються й національні уряди, роль яких, щоправда, зводиться до мінімуму. Світовий уряд повинен виконувати усі основні функції, серед яких – створення системи безпеки, загальної світової валюти, законів, які забезпечать належну охорону довкілля планети, управління світовими ресурсами, а також довгострокової політичної стратегії.

Водночас методологічні підходи глобалістів часто мають досить відчутні й очевидні недоліки. Як слушно підкреслює С. Соколенко, одним із значних недоліків більшості цих концепцій та моделей є асиметричний підхід у стосунках між основними та периферійними співтовариствами, а також нерівноправний поділ праці. Ця асиметричність виявляється не тільки у потоках

сировинних матеріалів і комплектуючих з периферії у метрополії, але й в інших аспектах глобальних взаємовідносин у суспільстві. Умова, щоб світовою мовою затвердили англійську, навряд чи викличе загальне схвалення. Іншими словами, запропоновані моделі глобального розвитку часто спрощено підходять до надзвичайно складної і суперечливої реальної дійсності [9, с. 72-74].

Відомий львівський дослідник І. Михасюк аргументовано доводить, що досягнення економічної глобалізації не зняли з порядку денного проблему подолання небезпечних розривів у рівнях економічного розвитку країн. Так, зокрема, на 20 % населення планети, яке проживає у багатих країнах, припадає 86 % світового ВВП. На 20 % населення, яке проживає у бідних країнах, припадає тільки 4 % ВВП [8, с. 5-6]. Більше того, вважає учений, поглиблення прірви між багатими і бідними країнами посилює релігійний фанатизм, екстремізм і тероризм. З цього приводу І. Михасюк зазначає, що "...шлях, зокрема, до тероризму починається з фундаменталізму як ідеології повернення до "чистого" ісламу. І головним ворогом іслам вважає США – цього "великого диявола", як говорив аятола Хомейні. Але ж хто, як не глобалізація породила специфічну форму цього релігійного екстремізму, який давно вийшов за релігійні рамки, за рамки ісламських країн. Сьогодні капіталізм в ім'я прибутку проникає туди, де раніше переважали інші цінності – культурні, професійні. Гроші сьогодні правлять життям людей більшою мірою, ніж раніше. На жаль, світ ще не навчився управляти грошовими потоками у міжнародній сфері" [8, с. 6]. Учений застерігає: "Глобалізація – це послаблення національних кордонів, системи контролю, що веде до глобалізації криміналітету, глобалізації наркобізнесу, нових форм работоргівлі" [8, с. 13].

Заслуговує на увагу ще одна думка І. Михасюка про те, що глобалізацію національної економіки доцільно "...тракувати як поєднання зусиль держави і національних корпорацій за прикладом: "що добре для "Фольксвагена", то добре для Німеччини"; "що добре для "Дженерал моторз", то добре для Америки". Одним словом, думай глобально, дій локально!" [8, с. 12]. А в цілому, як вважає згаданий дослідник, нині спостерігаємо діалектичне поєднання глобалізації світового господарства з одночасним посиленням впливу регіонального чинника на світову економіку і політику [8, с. 7-8].

Таким чином, теоретична парадигма економічного і соціального прогресу відзначається органічною єдністю процесів глобалізації та регіоналізації, включаючи становлення та трансформацію національних еколого-економічних систем. На цьому особливо важливо наголосити, адже у різних регіонах світу актуальними нині є глибокі трансформаційні процеси, спрямовані на створення національних ринкових еколого-економічних систем поряд з утвердженням національної політичної демократії. Такі процеси властиві для цілої низки постсоціалістичних країн, включаючи Україну, а також для багатьох країн Латинської Америки, Африки, Азії. Це, своєю чергою означає, що сучасна методологія порівняння еколого-економічних систем повинна враховувати економічні ідеї про націю-державу, започатковані ще представниками німецької історичної школи політичної економії, які, безперечно з поправками на існуючі новітні обставини, не втрачають актуальності навіть на порозі третього тисячоліття.

Література

1. Вернадский В.И. Размышления натуралиста. Научная мысль как планетное явление. – М.: Наука, 1997. – Кн. 2. – 150 с.
2. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє: до ефективніших суспільств. Доповідь Римському клубові: Пер. з англ. – К.: Основи, 1993. – 238 с.
3. Кульчицький Я.В. Проблеми становлення соціально-екологічних суспільних відносин: методологічний аспект// Вісник Львів. ун-ту. Серія економічна. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. – 2004, вип. 33. – С. 23-27.
4. Кульчицький Я.В. Екологічна парадигма розвитку економічної теорії у контексті посилення екологізації економіки// Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів: НЛТУ України, 2005. – С. 48-49.
5. Кульчицький Я.В. Цивілізаційний підхід до порівняння сучасних еколого-економічних систем// Наук. вісник НЛТУ України: Зб. наук.-техн. праць. – Львів: НЛТУ України, 2005, вип. 15.3. – С. 175-179.
6. Кульчицький Я.В. Еколого-економічні системи (проблеми теорії і методології дослідження). – Львів: УкрДЛТУ, 2003. – 64 с.
7. Кульчицький Я.В. Проблеми формування соціально-екологічних суспільних відносин у контексті трансформації сучасних еколого-економічних систем. – Львів: Камула, 2005. – 144 с.
8. Михасюк І.Р. Глобалізація та євро регіоналізація. – Львів: Українські технології, 2005. – 192 с.
9. Соколенко С.І. Глобалізація та економіка України. – К.: Логос, 1999. – 568 с.
10. Tinbergen J., Fisher D. Warfare and Welfare. – N.Y.: McGraw-Hill, 1989. – 425 p.

УДК 630*95+630*652

Доц. В.З. Холявка, канд. екон. наук;
доц. А.М. Дейнека, канд. екон. наук – НЛТУ України

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ ВІДТВОРЕННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Проаналізовано умови відтворення лісових ресурсів в Україні та запропоновано на основі міжнародного та національного досвіду напрями удосконалення національної лісової політики.

Ключові слова: лісова політика, відтворення лісових ресурсів, витрати на ведення лісового господарства, коренева плата.

Doc. V.Z. Kholiyavka, doc. A.M. Deineka – NUFWT of Ukraine

Ecologic and economic conditions of regeneration of forestry resources in Ukraine

This article analyses the conditions of regeneration of forest resources in Ukraine and suggests the ways of national forestry policy improvement on the basis of international and national experience.

Keywords: forestry policy, forest resources regeneration, forestry management expenditures, stumpage price.

Незважаючи на полярні думки щодо стану лісів світу, останні наукові дослідження доводять те, що лісові ресурси на більшості континентів світу продовжують деградувати. Так, зокрема, К. Флавін стверджує: "Тільки віднедавна ми почали використовувати супутникові знімки для географічного зображення руйнації величезних площ лісів і розробляти комп'ютерні моделі, які дадуть змогу хоча б приблизно прогнозувати зміни клімату внаслідок викидів в атмосферу двоокису вуглецю" [1, с. XXIV].